

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

життєвих навичок, що сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю, усвідомлення важливості їх дотримання.

Висновки. Отже, використання широкого спектра корекційно-розвивальних технологій на основі врахування психофізичних можливостей конкретної дитини, разом з використанням спеціальних методик навчання формує спрямований педагогічний вплив на дітей з синдромом Дауна і позитивно впливає на їх підготовку до оволодіння провідними навчальними уміннями, а саме письма, читання, рахунку.

Пенєзева Н. С.

АДАПТАЦІЯ ТА РОЛЬ БАТЬКІВ В АДАПТАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ ДІТЕЙ З РАС ПІД ЧАС ВСТУПУ ДО ОРГАНІЗОВАНОГО КОЛЕКТИВУ

Актуальність проблеми. На даний час проблема адаптації дітей з розладами аутистичного спектра в дитячих закладах дуже актуальна. За даними ВОЗ кількість дітей з цим діагнозом зростає на 13% за рік. Такі розлади на даний час зустрічаються у 1 з 68 дітей, а в середині 70х років у 1 з 5000. Повністю вилікувати аутизм не можливо, але симптоми можна коригувати: навчити дитину спілкуватися, обслуговувати себе, вчитися. Саме це завдання стоїть перед центрами реабілітації дітей з особливими потребами, але на початку роботи з абілітації дитини виникає проблема адаптації до нового середовища, розкладу дня, нових людей в його оточенні, що може викликати збільшення негативних симптомів аутизму, таких як агресія та аутоагресія, афективні реакції, збільшення проявів аутостимуляції, польова поведінка. Лише правильний підхід до адаптації зменшить стресову ситуацію для дитини та допоможе їй адаптуватися з найменшою шкодою для нервової системи.

Аутизм є розладом розвитку, який впливає на спосіб сприйняття та взаємодії особи з оточуючим світом, проявляється різноманітними спектрами і ступенями важкості. Вчителі та персонал закладу повинні навчитися розпізнавати ознаки аутизму та розуміти індивідуальні потреби кожної дитини з РАС. Інформація про конкретні особливості кожного учня з аутизмом є надзвичайно корисною для розробки індивідуальних навчальних стратегій.

Дитину з РАС треба поступово залучати до реабілітаційного процесу, повільно збільшуючи обсяг, час та кількість занять.

Розробка комунікаційних засобів є важливою частиною адаптації, тому що, коли дитина не може пояснити що вона бажає, або не розуміє, що від неї вимагають, збільшуються афективні реакції (крик, плач, агресія та аутоагресія). Педагоги та фахівці повинні спрямувати зусилля на розвиток мовлення, використовувати альтернативні методи комунікації, такі як жести, сигнальні картки, щоб допомогти дітям виражати свої думки.

Сприяння соціальним взаємодіям. Одним із специфічних порушень дітей з аутизмом є відсутність або обмеженість соціальних навичок. В реабілітаційному закладі важливо сприяти розвитку соціальних взаємодій дітей з аутизмом. це може включати в себе проведення групових занять, рухові та дидактичні ігри, праця гуртом, ходьба парами, тримаючись за руки та інші активності.

Кожна дитина з аутизмом унікальна, і підхід до її навчання, виховання та соціалізації повинен бути індивідуалізованим, саме тому навчальні програми та методи мають бути адаптовані до потреб кожної дитини. Складання **індивідуального плану реабілітації** є ефективним інструментом, що дозволяє врахувати потреби кожної дитини з аутизмом та надавати їй відповідну підтримку, і є першим кроком реабілітації дитини з РАС.

Наступний крок – **створення сприятливого середовища**. Це включає в себе зменшення звуків та роздратовуючих факторів, створення зон для зняття стресу та усамітнення (невелика кімната з сухим басейном, гамаком та ін.), якого дуже потребують діти з розладами аутистичного спектра. Також надання доступу до спеціальних засобів та технологій, які полегшують процес реабілітації.

Важливим фактором адаптації є **спеціалізована підтримка**, яка значно полегшує процес адаптації. Ця підтримка включає в себе індивідуальну роботу з психологом, логопедом та іншими профільними спеціалістами.

Співпраця з батьками є важливою складовою успішної адаптації дітей з аутизмом. Вчителі, вихователі та персонал повинні підтримувати батьків у розвитку навичок, надавати поради, які допоможуть їм працювати з дитиною вдома. 70% успіху корекційного процесу залежить саме від родини, тому що сім'я - це те середовище, в якому дитина проводить більшу кількість свого часу. Від батьків вимагається постійна робота по закріпленню навичок та умінь дитини, які він набуває в центрі реабілітації.

Основні проблеми, з якими стикаються батьки дитини з аутизмом:

1. Незадоволеність спілкуванням із своєю дитиною проявляється в почутті своєї непотрібності, незатребуваності в спілкуванні з дитиною, та як наслідок, - розгубленості, тривожності, невпевненості в своїй батьківській спроможності, тобто в порушенні самооцінки, самообразу батьків.

2. Ще одно коло проблем зумовлено симбіотичними, патологічно залежними один від одного, відносинами між матір'ю та дитиною. В таких відносинах дитина використовує близьких йому людей, частіше мати, для досягнення та задоволення своїх потреб, посередника у відносинах із світом. Поступово мати з дитиною зливаються в єдине ціле (часто можна почути «ми не розмовляємо», «у нас проблеми з їжею, туалетом» та ін.), де, з одного боку, такий контакт важливий для обох (відчуття єдності, контролю один над одним «хоча б в чомусь я для нього важлива»- для матері), а з другого боку, у матері, в той же час відсутнє почуття емоційної близькості з дитиною, реальної взаємодії з ним, а у дитини нарощуються проблеми в розвитку у багатьох сферах, так як зникає потреба та мотивація виконувати щось

самостійно, і він цілком стає залежним від матері. Зміна життєвих планів, порушення очікування батьків, перспектива відмови від реалізації своїх життєвих планів та очікувань часто призводять до депресивних станів, конфліктних ситуацій та спорам між батьком та матір'ю особливої дитини.

3. Труднощі керування поведінкою дитини: купірування деструктивної поведінки дитини є найбільшою проблемою для батьків, а найбільшу гостроту та актуальність – спроможність контролювати поведінку в соціумі, коли ризик отримання негативної оцінки з боку оточуючих загострює самозвинувачувальні реакції дорослого, викликає ті ж самі почуття неспроможності та безпорадності.

4. Багато складнощів викликає розподіл уваги між дітьми, якщо в сім'ї виховуються ще діти. На перших порах виховання дитини з аутизмом потребує від батьків великих часових затрат, що при невірно розподілених акцентах розподілу уваги, відсутність єдиних вимог до всіх членів сім'ї призведе до переходу братів, сестер до опозиції, що, в свою чергу, є додатковим стресовим фактором.

Поступово, за відсутності навичок взаємодії з аутичною дитиною, у батьків з'являється тривога та побоювання з приводу соціальної несамостійності дитини, збільшується соціальний вакуум навколо родини.

Поради батькам дітей з РАС:

Ніхто не знає свою дитину краще, ніж батьки, тому вони повинні тісно співпрацювати із спеціалістами. Величезна роль батьків у наступних аспектах: встановлення емоційного контакту; створення комфортної сімейної атмосфери; розвиток ігрової діяльності; залучення до повсякденного життя родини (накривати стіл, викидати сміття у смітник, прибирання, прання та ін.); закріплення отриманих навичок (самообслуговування, навчання, мовлення, моторний розвиток) в процесі роботи із спеціалістами.

- Батьки повинні зрозуміти, що від їх поведінки залежить поведінка дитини.

- Ваша допомога не повинна підміняти активність дитини. Дитина повинна завжди виконувати самостійно те, що знає та вміє. (треба зрозуміти, що дитина виконує добре, що починає освоювати, а що – не вміє. В першому – похвалити чи вимагати, в другому - допомогти, в третьому – уникати неспроможних для дитини, а тому травмуючи вимог.

- Не слід заохочувати небажану поведінку, наприклад, агресію до інших дітей, віднімання іграшок та речей. Ваш протест допоможе дитині зрозуміти поняття «моє», «чуже», «можна», «неможна».

- Якщо дитина мало користується мовленням краще розмовляти з ним в зрозумілій манері, не використовуючи довгі розгорнуті складні фрази. Мовлення максимально просте.

- Максимально допомогти дитині – це прийняти її такою, як вона є, та спрямувати всі зусилля на її розвиток.

Висновки. Адаптація дітей з аутизмом в дитячому закладі – це складний, але можливий процес, який потребує співпраці батьків, вчителів,

вихователів, фахівців і всього колективу. Розуміння, толерантність та індивідуальний підхід можуть допомогти дітям з аутизмом досягнути успіху в навчанні та інтеграції в суспільство. Для досягнення цієї мети важливо надавати підтримку та створювати умови для розвитку кожної дитини, незалежно від її особливостей.

Список використаних джерел:

1. Державний експертний центр МОЗ України. Робоча група: Марценковський І. А., Пінчук І. Я., Ліщишина О. М. Аутизм у дітей. Адаптована клінічна настанова заснована на доказах. К., 2015.
2. Островська К. О., Химко М. Б. Особливості абілітації дітей з аутизмом та їх родин. Львів : «Триада плюс». 2007.
3. Радченко М. І. Особистісні риси батьків, які виховують розумово відсталу дитину//Проблеми загальної та педагогічної психології: Зб.наук.пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України./ За ред. С.Д.Максименка.К., 2002.
4. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму. К. : «Фенікс», 2010.

Притиковська С. Д., Архипова А. І.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ В НОРМІ ТА ПРИ ЗНМ

Постановка проблеми. Мова - система знаків, що є засобом здійснення людського спілкування, мислення; соціально-психологічне явище, суспільно необхідне та історично обумовлене.

Мовлення - функціонування мови, продукт мовленнєвої діяльності у процесі якої використовуються одиниці, категорії, форми та норми мови; послідовність мовних знаків, що організуються відповідно до потреб інформації, яка висловлюється.

Як і мова так і мовлення відносяться до суспільних явищ. Мовлення виникає і розвивається під впливом потреб у спілкуванні та слугує цілям суспільного об'єднання людей. Між мовленням та мовою складні діалектичні взаємовідносини: мовлення здійснюється за правилами мови; під впливом ряду факторів (вимоги суспільної практики, розвиток науки та ін.) вона змінюється та вдосконалює мовлення; поза мовленням неможливо формування свідомості.

Дітям із ЗНМ найбільш притаманні специфічні відхилення в засвоєнні лексики і граматики: не засвоюється структура речення, слова не об'єднуються в речення, часто пропускаються головні чи другорядні члени речення, спостерігається спотворення речень за змістом, обмеженість, бідність синтаксичних конструкцій, недостатня сформованість синтаксичних операцій, неспроможність поширити або озвучити речення тощо.

Виклад основного матеріалу. Різні аспекти методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку розробляли вітчизняні та зарубіжні педагоги А. Богуш, О. Гвоздєв, Є. Тіхеева, А. Усова, К. Ушинський, Є. Флеріна та ін. Діти з порушенням мовлення, а серед них і діти із загальним недорозвитком